

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2026-08-26

Närvarande: F.d. justitierådet Stefan Lindskog samt justitieråden Marie Jönsson och Jonas Malmberg

Ett nytt brott och andra åtgärder mot människohandel

Enligt en lagrådsremiss den 11 juni 2026 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om viss personuppgiftsbehandling vid Jämställdhetsmyndigheten,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i lagen (2008:962) om valfrihetssystem,
4. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),

5. lag om ändring i lagen (2016:1145) om offentlig upphandling,
6. lag om ändring i lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna,
7. lag om ändring i lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Linn Lundmark och rättssakkunniga Karin Wetterberg.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till ändring i brottsbalken

4 kap. 1 c §

Paragrafen är ny. Den straffbelägger nyttjandet av "en tjänst som utförs av en person som en följd av att han eller hon är utsatt för människohandel eller människoexploatering" (förbjuden tjänst). För annan delaktighet i en förbjuden tjänst än nyttjande kan straffansvar för medgärningsmannaskap enligt 23 kap. 4 § brottsbalken komma i fråga.

För att det ska vara fråga om en förbjuden tjänst ska det förhållandet att personen som utför tjänsten vara föranlett av att han eller hon varit utsatt för ett pågående handlande av någon annan som svarar mot brotten människohandel eller människoexploatering.

Det ska alltså finnas ett *orsakssamband* mellan att personen utför tjänsten och att personen är utsatt för ett handlande som svarar mot de ifrågavarande brotten. Det står klart att en tjänst som tillhandahålls efter att handlandet har upphört inte är förbjuden. Som Lagrådet har uppfattat kravet på orsakssamband är inte heller en tjänst förbjuden om handlandet visserligen pågår vid

tillhandahållandet men det måste antas att tjänsten skulle tillhandahållas även om handlandet hade upphört. Hur det förhåller sig med den frågan bör likväl klargöras i författningskommentaren.

När det gäller den närmare innebörden av det *handlande* som ska ha orsakat tjänsten för att den ska vara förbjuden rör det sig om beteenden som för det första svarar mot brotten människohandel eller människoexploatering och för det andra föranleder tjänsten. Det som vid erforderligt samband gör tjänsten förbjuden är alltså det faktiska handlandet och dess orsakande verkan med avseende på tjänsten; var det har skett och huruvida det går att lagföra saknar betydelse. Det bör framgå av lagtexten.

Med nyttja avses att använda en tjänst som någon annan utför. Det krävs dels ett aktivt handlande av gärningsmannen som gör att tjänsten kommer till stånd, dels att han eller hon drar nytta av att tjänsten utförs. Det senare kan uttryckas som att gärningsmannen tillgodogör sig tjänsten eller på annat sätt skaffar sig fördel av denna.

Även en juridisk person kan på det sättet komma att nyttja en förbjuden tjänst. Den situationen är i lagrådsremissen avsedd att omfattas av skrivningen att också nyttjandet av en förbjuden tjänst för "annans del" straffbeläggs. Men den som nyttjar en tjänst som utförs för en juridisk person är den juridiska personen. Det finns ingen fysisk person som gör det för den juridiska personens del. Lagrådet ifrågasätter om inte orden "för egen eller annans del" ställer till mer oreda än de löser. En alternativ formulering kan vara "den som nyttjar eller medverkar till att en juridisk person nyttjar" en förbjuden tjänst (jfr den likartade regleringen i 9 kap. 1 § och 23 kap. 7 § brottsbalken).

När det gäller *straffskalan* kan konstateras att den är vid. Det förklaras av att den möjliga brottsligheten sträcker sig från tillfälliga omdömesbrister till storskalig organiserad eko-kriminalitet.

Enligt Lagrådet bör i det fortsatta beredningsarbetet övervägas om det inte är motiverat med en gradindelning. Det skulle ge bättre möjligheter att markera mot den riktigt grova brottsligheten samtidigt som det blir naturligare att hålla nere straffvärdebedömningen för den större mängden mindre allvarigare brott. Det kan också ifrågasättas om flera av de typiska situationer där förutsättningarna för att döma för det nya brottet föreligger verkligen bör anses ha ett straffvärde som ligger på fängelsenivå. Det gäller särskilt om en privatperson vid ett enstaka tillfälle använder en mindre tjänst, såsom biltvätt eller klippning, och under den tid när tjänsten fullgörs inser att tjänsten är förbjuden.

Frågan huruvida *brottets art* motiverar fängelsestraff vid lägre straffvärde än brukligt är närmast politisk. Men i stället för att i författningskommentaren lämna öppet vilka omständigheter som skulle motivera fängelse redan vid förhållandevis låga straffvärden, så skulle det enligt Lagrådets uppfattning tjäna enhetligheten i rättstillämpningen med en tydlig riktpunkt knuten till straffvärdet.

Den föreslagna brottsbeteckningen olaga tjänsteutnyttjande är mindre lyckad. En språklig invändning är att det handlar om nyttjande av tjänst; verbet utnyttja avser något annat. Förledet "tjänste" för också tanken till brottet tjänstefel. En bättre variant är olaga nyttjande av tjänst. Ett alternativ kan vara nyttjande av förbjuden tjänst.

Också formuleringen av lagtexten bjuder på motstånd. Ett möjligt alternativ är detta.

Den som i annat fall än vad som avses i 1 a eller 1 b § själv nyttjar eller medverkar till att en juridisk person nyttjar en tjänst som utförs av en person till följd av att personen är utsatt för ett handlande som svarar mot brotten människohandel eller människoexploatering, döms för *nyttjande av förbjuden tjänst* till fängelse i högst fyra år.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.